

Suomi 2025

Kohti tehokkaampaa
julkista sektoria

 Yrittäjät

Suomi 2025 -asiakirjat

Suomi 2025 on Suomen Yrittäjien tavoiteohjelma seuraaville hallituskausille. Tuotamme ohjelmaan esityksiä suomalaisen yhteiskunnan uudistamiseksi.

Yrittäjiliike haluaa olla Suomea uudistava voima. Näemme, että yrittäjyys on merkittävä osa kaikkia niitä uudistushankkeita, joilla suomalaista yhteiskuntaa viedään eteenpäin.

Yrittäjämönteinen korkeakoulutus 2025

» [Yrittäjämönteinen korkeakoulutus 2025](#), pdf, julkaistu 12.9.2017

Suomi – yritysmyönteisen sääntelyn kärkimaa 2025

» [Suomi – yritysmyönteisen sääntelyn kärkimaa 2025](#), pdf, julkaistu 28.3.2018

YRITTÄJÄN SOSIAALITURVAJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN

» [Yrittäjän sosiaaliturvajärjestelmän kehittäminen](#), pdf, julkaistu 26.9.2018

OSAAMISEN EKOSYSTEEMI 2025: KOHTI JATKUVAN OPPIMISEN JÄRJESTELMÄÄ

» [Osaamisen ekosysteemi 2025: Kohti jatkuvan oppimisen järjestelmää](#), pdf, julkaistu 20.11.2018

YRITTÄJÄN UUSI MAHDOLLISUUS

» [Suomi 2025: Yrittäjän uusi mahdollisuus](#), pdf, julkaistu 14.12.2018

Kaikki 2025 -asiakirjat:
www.yrittajat.fi/2025

Sisältö

Johdanto	4
Julkisen sektorin rooli ja koko	6
Julkisen sektorin määritelmä ja mittaaminen Suomessa	8
Onko suuri julkinen sektori talouskasvun este?	12
Suomen julkinen sektori on liian suuri	13
Julkisten menojen rakenne ja laatu	14
Julkiset meno määrittelevät verorasituksen	16
Julkisen talouden velkaongelmaa vähätellään	18
Kestävyyssvajeen ongelmaa vähätellään	19
Rakennemuutoksia velkavetoisen kysyntäelvytyksen sijaan	20

Suomen Yrittäjät, 2018

Kohti tehokkaampaa julkista sektoria on osa Suomen Yrittäjien Suomi 2025 -julkaisusarjaa.

Suomen Yrittäjät | Mannerheimintie 76 A,
00250 HELSINKI | PL 999, 00101 HELSINKI
09 229 221 | toimisto@yrittajat.fi | yrittajat.fi

Johdanto

Julkisen sektorin tulee keskittyä perustehtäviinsä. Vuosien saatossa julkisiin toimiin on siirtynyt valtavasti asioita, joilla ei ole ydin-tehtävien kanssa mitään tekemistä, ja tilanne syö kansakunnan resursseja. Ei riitä, että tehdään hallituskaudesta toiseen menoleikkauksia, jotka eivät johda mihinkään.

Tämän kirjoituksen perussanoma on, että Suomessa julkinen sektori on salakavalasti levittäytynyt niin laajalle, että se vie pohjaa pois kansantalouden vaurastumiselta. Suomen julkinen sektori on kaikilla mittareilla mitattuna yksi Länsi-Euroopan suurimmista ja meillä liian suuri osa kansantalouden arvonnäkökulmasta suuntautuu tuottamattomasti.

Kansalaisten ja yritysten verorasitus on liian korkea ja välittömän verotuksen taso haittaa taloudellista aktiiviteettia. Syynä ovat suuret julkiset menot. On pakko verottaa ankarasti, jotta saamme rahoitetuksi julkiset menot. On hyödyttömiä vaatia kohtuullisempaa verotusta, jos ei leikata julkisia menoja. Julkisyhteisöjen reippaasti yli 100 miljardin euron menoissa on varmasti karistettavaa ja tehostamisen varaa.

Ei kuitenkaan pidä leikata mistä tahansa. Jotkut julkiset menot ovat tulevan talouskasvun kannalta tärkeämpiä kuin toiset. On uskallettava priorisoida ja laatia leikkauslistoille selvät perusteet. Osaaminen on tärkeämpää kuin julkisen sektorin ylläpitämät viihdepalvelut. Panostus tutkimukseen on tärkeämpää kuin kilpaurheilu.

Tulevaisuudessa jokainen vastuullinen hallitus tekee ensin julkisia menoja sitovan suunnitelman ja vasta sen jälkeen lu-

paa kansalaisilleen alentaa verorasitusta. Ei ole kestävä tie, että veronalennukset rahoitetaan lisävelkaantumisella. Ikärakenteen muutoksen vuoksi tuleva vuosikymmen on todellinen haaste kansantaloudelle. Jos julkisen talouden rakenteita ei uudisteta velka- ja verotaakka kasvavat kohtuuttomiksi.

Suomessa keskustelu julkisesta sektorista on vääristynyt. Miltei poikkeuksetta korostetaan, kuinka markkinat voivat aiheuttaa tai ovat aiheuttaneet pettymyksiä. Toinen näkökulma liittyy tulonjakoon. Markkinamekanismi ja kilpailu ovat taloushistoriassa ylivoimainen tapa luoda hyvinvointia, mutta keskustelu keskittyy tulonjaon tasa-arvoa mittaavaan Gini-kertoimen desimaalin muutokseen. Kakun mahdollisimman tasainen jako vaikuttaa olevan kakun kokoa tärkeämpää. Alhainen Gini-kerroin todistaa, että Suomessa on yksi maailman tasaisimmista tulonjaoista. Sen sijaan kansakunnan vauraudessa riittää kirittävää.

Markkinat eivät aina onnistu. Voi käyttää niin, että tuotannosta aiheutuneet kustannukset ja hyödyt eivät täysin heijastu markkinahintoihin. Klassinen esimerkki on tuotannosta aiheutuva saasteongelma: saastuminen aiheuttaa negatiivisia ulkoisvaikutuksia koko yhteiskunnalle, mikä ei heijastu markkinahinnassa.

Lisäksi on todellisia julkishyödykkeitä, kuten maanpuolustus ja osa julkisesta infrastruktuurista. Niiden lisäkulutuksesta ei juurikaan aiheudu lisäkustannuksia. On luontevaa, että julkinen puoli tarjoaa näitä, koska näin vapaamattomien ongelmista ei tarvitse välit-

tää ja markkinat tuottaisivat joka tapauksessa liian vähän puhtaita julkishyödykkeitä. Yllä mainitut tapaukset perustelevat julkisia toimia: ensimmäisessä julkisen sektorin on syytä käyttää verotuksellista pakkovoimaansa ja jälkimmäisessä toimia tuottajana.

Perustelu, että markkinoiden epäonnistuessa julkinen sektori pystyy tekemään asiat paremmin, johtaa harhaan. Yllä olevia selviä tapauksia lukuun ottamatta ei ole takeita, että julkinen sektori pystyisi aina markkinoita parempaan lopputulemaan.

Tehokkaasti toimiva julkinen sektori kirittää markkinoita ja lisää kansalaisten hyvinvointia. Myönteisistä vaikutuksista mainittakoon panostukset tutkimukseen ja innovaatiotoimintaan. Verotuksen ja tulonsiirtojen avulla pystytään parantamaan, tiettyyn rajaan asti kaikkien hyvinvointia. Parhaimmillaan julkinen sektori luo sääteilyä, joka edesauttaa markkinoita. Pahimmillaan sääntely kääntyy markkinoita haittaavaksi ylisääteleyksi, kuten nyt pankki- ja rahoitusmarkkinoilla. Kumulatiivinen tappio pankki- ja rahoitusmarkkinoiden sääntelystä voi olla suurempi kuin ajoittaisista, joskin epätoivotuista, rahoitusmarkkinakriiseistä. Lisäksi ei ole toivottavaa, että tiukan sääntelyn takia toimintaa siirtyy täysin valvonnan ulkopuolelle.

***Suomessa
julkinen sektori
on levittäytynyt
niin laajalle, että
se vie pohjaa pois
kansantalouden
vaurastumiselta.***

Julkisen sektorin rooli ja koko

Jo Adam Smithin aikaan, 1700-luvulla, oli eriäviä näkemyksiä julkisen sektorin roolista. Toiset näkivät, että valtiolla tulee olla aktiivinen rooli kaupan ja teollisuuden edistämässä ja toiset korostivat markkinoiden ja yksityisen sektorin roolia. John Stuart Mill ja Laissez faire -liike painottivat, ettei julkisen vallan tulisi juurikaan kontrolloida yksityistä sektoria. Marxilaisen näkemyksen mukaan kansantalouksissa tuli pyrkiä siihen, että kaikki tuotantovälineet ovat julkisen vallan hallussa.

Nykyään yleensä ajatellaan markkinoiden ja yksityisen sektorin muodostavan talouden ytimen, ja julkisen vallan rooli on tuottaa yhteiskunnan tarvitsemia ydintehtäviä ja korjata markkinaepätäydellisyyksiä. Kehittyneissä länsimaisissa demokratioissa ei juurikaan kyseenalaisteta julkisen sektorin olemassaoloa. Julkinen talous mahdollistaa tehokkaan ja oikeudenmukaisen kansantalouden. Keskustelu koskee pääasiassa sitä, onko julkinen sektori kasvanut liian suureksi ja toimiiko se tehokkaasti? Onko julkinen puoli ottanut hoitaakseen toimintoja, jotka yksityinen sektori hoitaisi tehokkaammin ja paremmin?

Kansantaloudessa joudutaan pohtimaan ainakin neljää kysymystä¹ mietittäessä julkisen talouden roolia:

1. mitä tuotetaan
2. miten tuotetaan
3. kenelle tuotetaan ja
4. kuinka päätökset tehdään?

Yksityisillä ja kilpailullisilla markkinoilla se, mitä tuotetaan ja miten tuotetaan, on pitkälti yritysten asia, joskin kunakin hetkenä kansantalouden resurssit ovat lähes vakiot ja tuotannontekijöistä on usein niukkuutta. Jos julkinen valta haalii omilla toimillaan tuotannontekijöitä käyttöönsä, yksityisen sektorin kyky tuottaa hyödykkeitä, palveluita ja innovaatioita heikkenee. Jos yhteiskunnassa päätetään panostaa enemmän julkishyödykkeisiin, esimerkiksi puolustukseen, jää vähemmän resursseja käyttöön yksityiselle sektorille.

Kysymys, miten tuotanto yhteiskunnassa järjestetään, on edelleen ajankohtainen, eikä siitä ole yhtenäistä näkemystä. Toisten mielestä julkisomisteisesti järjestetty tuotanto on yhteiskunnallisesti niin merkittävä tietyillä toimialoilla, että yksityisen sektorin toimet tulee sulkea pois. Sosiaali- ja terveyspalvelukeskustelusta on löydettävissä tämän suuntaista ajattelua. Toisaalla kuntien ja kuntayhtymien in house -yhtiöt syrjäyttävät useilla toimialoilla yksityisiä yrityksiä. Näillä kuntien yhtiöillä on yksityisoikeus kunnan kanssa tehtävään toimintaan, ja silti yhtiöt harjoittavat liiketoimintaa myös yksityisillä markkinoilla veronmaksajien rahoilla.

Julkinen sektori lopulta päättää, ketkä hyötyvät julkisesta tuotannosta. Joillekin yksilöille jotkut julkishyödykkeet ovat toisia tärkeämpiä. Samalla oleellisia ovat päätökset kansalaisten kulutusmahdollista: verotus ja tulonsiirrot vaikuttavat yksilöiden taloudellisiin mahdollisuuksiin. Jälleen jotkut hyötyvät ja jotkut kärsivät julkisen val-

¹ Ks. esim Stiglitz ja Rosengard, *Economics of the Public Sector* (2015), W.W.Norton & Company.

lan toimista.

Julkisen sektorin laajentuminen (jota seuraavassa arvioidaan julkisyhteisöjen kokonaismenojen bruttokansantuoteosuudella) on ollut kaikissa länsimaissa varsin voimakasta 1900-luvun ja keskittynyt erityisesti vuosisadan jälkipuoliskolle. Kehitystä selittää lisääntynyt julkisen vallan rooli sosiaaliturvan, terveydenhuollon ja koulutuksen kohdalla.

Ennen ensimmäistä maailmansotaa julkisten menojen BKT-suhde oli alhainen: se vaihteli nollan ja kymmenen prosentin välillä ja piti sisällään etupäässä järjestyksen ylläpidon toimintoja. Maailmansotien aikana julkiset menot nousivat puolustusmenojen takia. Yhdysvalloissa julkisten menojen BKT-suhde vuonna 1941 oli 10,5 prosenttia ja 1945 jo 44,1 prosenttia. Sodan jälkeen palattiin aikaisempiin tasoihin, ja jo 1948 suhde oli pudonnut 12,2 prosenttiin.

Karkeasti katsottuna useimmissa maissa julkisen sektorin koko kasvoi voimakkaasti 1960-luvun alusta. Tämä johtui erityisesti sosiaalisten menojen lisääntymisestä. Näyttäisi siltä, että julkisten menojen BKT-suhteen kasvun nopeimmat vuodet ovat ohi. Useissa länsimaissa menojen BKT-suhde on ollut lähes vakio, laskusuhdanteita lukuun ottamatta, viimeiset 20–30 vuotta.

Suomi ei kehitykseltään poikkeaa oleel-

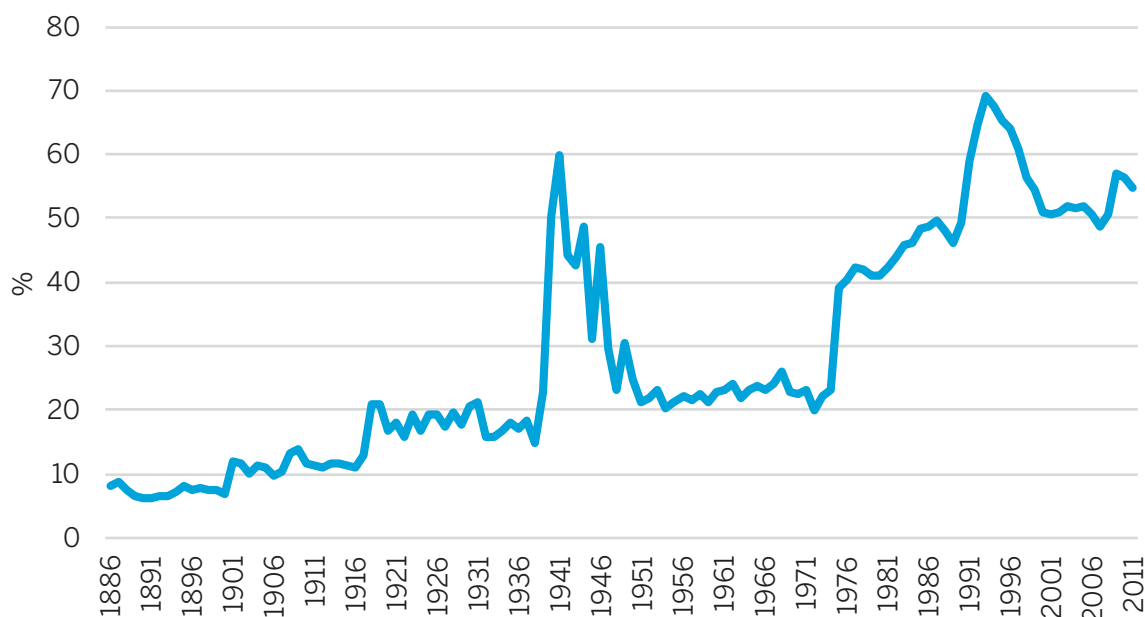
lisesti muista länsimaista paitsi siinä, että meillä julkisten menojen BKT-suhde on noussut varsin korkeaksi (tästä tarkemmin seuraavassa luvussa). Kuvasta 1 nähdään² julkisyhteisöjen kokonaismenojen suhde bruttokansantuotteeseen Suomessa. Suomessa julkisten menojen BKT-suhde nousi noin 20 prosenttiin itsenäistymisen alussa. Toinen maailmansota lisäsi Suomessa-kin menoja. Meillä julkisyhteisöjen menojen BKT-suhde kasvoi erityisesti 1970- ja 1980-luvuilla, jolloin hyvinvointivaltion rakentaminen eli kultakauttaan.

Lamat ja suhdannetaantumukset näkyvät suhdeluvun nousuna myös Suomessa. Taantumien ja lamajaksojen jälkeen suhdeluku ei täysin palaudu entiselle tasolleen. Tässäkin mielessä suhdannekuopilla näyttäisi olevan pitkät jäljet. Suomi poikkeaa monesta verrokkimaasta, sillä meillä suhdeluku kasvoi hiukan voimakkaammin näihin päiviin asti ja on yksi OECD- ja EU-maiden korkeimmista.

² Ks. tarkemmin <https://ourworldindata.org/public-spending>. Aikasarjassa on selkeä epäjatkavuuskohta vuosien välillä 1974-1975. Tilinpidon sarjat ovat vuodesta 1975 eteenpäin laadittu ESA2010 ja SNA2008 pohjalta. Sitä ennen käytössä oli SNA68. Työeläkerahastot eivät sisälly julkisiin menoihin ennen vuotta 1975. Oletettavasti sarja ei myöskään sisällä kaikkia julkisia menoja ennen vuotta 1975. Olli Savelalle kiitokset näiden tekijöiden esiintuomisesta.

Kuva 1

Julkisyhteisöjen kokonaismenot suhteessa BKT:seen Suomessa

Lähde: IMF Fiscal Affairs Departmental Data

Julkisen sektorin määritelmä ja mittaaminen Suomessa

Julkinen sektori määritellään hiukan eri tavoin eri maissa. Suomessa julkinen sektori tilinpidon termein määritellään seuraavasti:

- valtionhallinto
- paikallishallinto
- sosiaaliturvarahastot
 - työeläkerahastot (pakolliset lakisääteiset työeläkerahastot)
 - muut sosiaaliturvarahastot (mm. Kansaneläkelaitos, Työttömyysvakuutusrahasto sekä työttömyys- ja sairauskassat)

Julkinen sektori sisältää myös kuntayhtymät, liikelaitokset ja valtionyhtiöt. Joskus puhutaan julkisyhteisöistä, se on julkista sektoria kapeampi käsite. Julkisyhteisöihin ei yleensä lueta mukaan valtion ja kuntien omistamia yhtiöitä tai liikelaitoksia.

Julkisen sektorin kokoa on hankala mitata ja koon kansainvälinen vertailu yksiselitteisesti on ongelmallista. Tämän selittää pääasiassa se, että yhteiskuntien rakenteet poikkeavat toisistaan. Eläkejärjestelmä on hyvä esimerkki: joissakin maissa se on pääosin yksityisen sektorin hoitama, kun taas Suomessa se on paljolti osa julkista sektoria.

Yleisin tapa mitata julkisen sektorin kokoa on katsoa julkisyhteisöjen menojen suhdetta bruttokansantuotteeseen: luku kertoo, paljonko rahaa kulkee julkisen sektorin kautta.

Kuvassa 2 näkyvät julkisyhteisöjen sulautetut kokonaismenot³, verot ja maksut⁴

3 Julkisyhteisöjen kokonaismenot kuvaavat julkisyhteisöjen menolajien summaa. Sulautetuista kokonaismenoista on poistettu julkisyhteisöjen väliset omaisuusmenot, tulonsiirrot ja pääomansiirrot. Julkisyhteisöjen välisiä palvelujen ja tavaroiden ostoja ei kuitenkaan sulauteta.

4 Veroilla ja veronluonteisilla maksuilla tarkoitetaan OECD:n verotilastossa julkisyhteisöjen keräämiä pakollisia, vastikkeettomia maksuja, mukaan lukien pakolliset sosiaaliturvamaksut ja Euroopan Unionin jäsenvaltioiden unionin puoles-

suhteessa bruttokansantuotteeseen. Vuonna 2016 kokonaismenojen BKT-suhde oli 56 prosenttia ja vuoden 1990 jälkeen suhde oli korkeimmillaan 1994, kun se ylsi 62,5 prosenttiin. Julkisyhteisöjen menojen suhde bruttokansantuotteeseen heilahtelee suhdannevaihteluissa. Bruttokansantuotteen supistuessa suhdeluku nousee. Näin kävi 1990-luvulla talouskriisissä. Usein matalasuhdanteessa suhdeluvun nousua korostaa vielä julkisten menojen nousu. Suomessa verojen ja veroluonteisten maksujen BKT-suhde on pysynyt 1990-luvun alusta lähtien varsin samana, hiukan yli 40 prosenttia ja kokonaismenojen suhdelukua⁵ pienempänä.

Kansainvälinen vertailu antaa kuitenkin osviittaa julkisen sektorin koosta eri maissa. Erinomainen lähde vertailulle löytyy OECD:n Government at Glance -julkaisusta⁶. Vertailuvuoden, 2015, kohdalla Suomen julkisyhteisöjen kokonaismenot suhteessa BKT:een olivat suurimmat (57,1 %). Vertailukohtina mainittakoon Tanska (54,8 %), Ruotsi (49,6 %), Saksa (43,9 %) ja Yhdysvallat (37,6 %).

Usein sanotaan, että parempi mittari kansainvälisessä vertailussa on julkisen sektorin tuottama osuus kansantalouden arvonlisäyksestä. On perusteltu, että mittarina se antaa todenmukaisemman kuvan julkisen talouden koosta eikä ole niin herkkä suhdannevaihteluille. Eri sektoreiden osuudet kansantalouden arvonlisäyksestä kertovat, kuinka suuren osuuden kukin sektori tuottaa bruttokansantuotteesta. Mittari kertoo kunkin tuottajasektorin osuuden kansantaloudesta. Sektoreita ovat yritykset, kotitalo-

ta keräämät tullit, maatalousmaksut ja sokerimaksut.

5 Julkinen talous saa tuloja myös omaisuuden myynnistä ja sijoitustuotoista.

6 Ks. esimerkiksi Government at Glance 2017, OECD-julkaisu.

uksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt, rahoitus- ja vakuutuslaitokset, kotitaloudet ja julkisyhteisöt.

Kuva 3 esittää eri sektoreiden osuudet kansantalouden arvonlisäyksestä⁷ 1975–2017. Rahoituslaitosten, kotitalouksien ja kotitalouksia palvelevien voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen osuudet kansantalouden arvonlisäyksestä ovat pysyneet kohtalaisen samoina vuodesta 1975 ja niiden yhteenlaskettu kokoluokka noin 20 prosentin tuntumassa.

Suhdannevaihteluiden rooli näkyy sel-

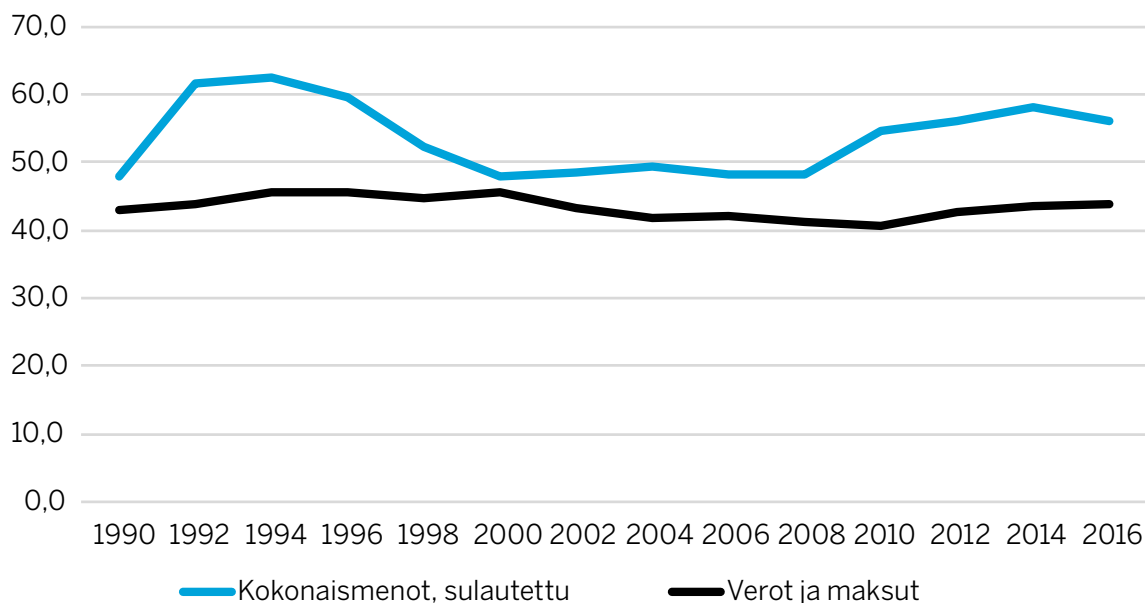
⁷ Lähde: Tilastokeskuksen Kansantalouden tilinpito ja sektoritilit 1975–2017.

vimmin julkisyhteisöjen ja yritysten osuudessa. Laman ja pitkittyneen matalasuhtanteen aikana julkisyhteisöjen osuus arvonlisäyksestä näyttää nousevan ja yritysten osuus laskevan. Suurimmillaan julkisyhteisöjen osuus arvonlisäyksestä oli, 23,7 prosenttia vuonna 1992. Vuonna 2017 osuus oli 18,6 prosenttia. Kuvasta näkee, että pitkällä aikavälillä julkisyhteisöjen osuus on kasvanut.

Kansainvälisessä vertailussa havaitaan, että Suomella on tälläkin mittarilla yksi suurimmista julkisista sektoreista. Kärkisija on vaihdellut, mutta muiden Pohjoismaiden ja Ranskan ohella Suomen julkisyhteisöjen

Kuva 2

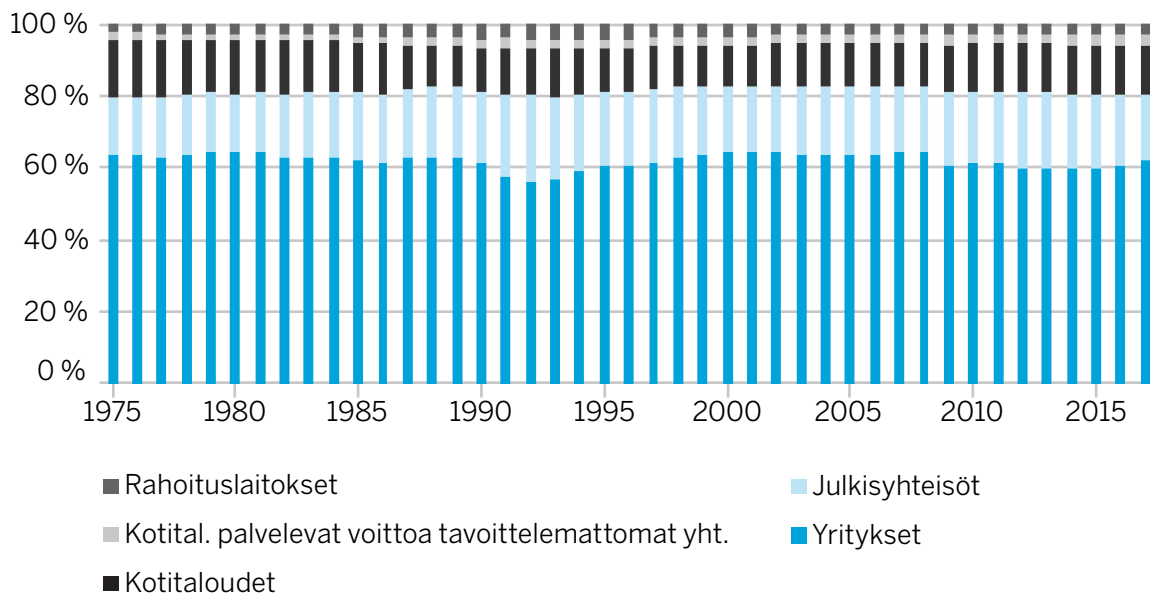
Julkisyhteisöjen sulautetut kokonaismenot sekä saadut verot ja maksut suhteessa BKT:seen Suomessa

Lähde: Tilastokeskus

Kuva 3

Sektoreiden osuudet kansantalouden arvonlisäyksestä Suomessa 1975–2017

Lähde: Tilastokeskus

osuus kansantalouden arvonlisäyksestä on pysynyt korkeana.

Kolmas, joidenkin mielestä yksinkertaisin ja paras, tapa mitata julkisen sektorin kokoa on katsoa, kuinka suuri osa työllisistä työskentelee julkisella sektorilla. Kuva 4 kertoo kehityksestä Suomessa.

Vuonna 1975⁸ julkisyhteisöissä työskenteli 15,9 prosenttia työllisistä, mikä tarkoitti noin 370 000 yksilöä. Tuolloin yrityksissä työskenteli 63 prosenttia työllisistä, mikä vastasi noin 1 463 000 yksilöä. Vuoteen 2016 mennessä muutos on ollut suuri: julkisyhteisöissä työskentelevien osuus on noussut 24,5 prosenttiin, mikä on noin 615 000 yksilöä. Yrityksissä työskentelevien osuus on hieman laskenut 59,3 prosenttiin, mikä vastaa noin 1 500 000 yksilöä. Vuodesta 1975 vuoteen 2016 Suomen väkiluku kasvoi noin 800 000 ihmisellä. Julkisyhteisöjen nuppimäärän lisäys johtuu paikallishallinnon rajusta kasvusta.

Miten Suomen kehitys suhteutuu kansainväliseen kehitykseen tällä mittarilla?

OECD:n aineiston mukaan vuonna 2015 Suomea (24,8 %) korkeampi julkisyhteisöjen työllisten osuus oli Norjassa (29,8 %), Tanskassa (29,1 %) ja Ruotsissa (28,6 %). Muissa Länsi-Euroopan maissa, Ranska ja Belgia mukaan lukien, osuudet olivat selvästi alhaisemmat. OECD-maissa keskiarvo oli 18,1 prosenttia eli 6,7 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin Suomessa.

Spolanderin⁹ selvityksen mukaan 1990-luvun alun vaikeiden vuosien jälkeen julkiselle sektorille palkattiin runsaasti uusia työntekijöitä, ja vuonna 2009 julkisella sektorilla työskenteli enemmän ihmisiä kuin koskaan aikaisemmin Suomessa. Työntekijöiden määrä kasvoi erityisesti terveydenhuollossa ja sosiaaliturvassa, mutta koulutussektorilla vain vähän. Tilastojen valossa on vaikea löytää tukea väitteelle, että hyvinvointivaltiota olisi ajettu alas tai se olisi heikommin resursoitu kuin ennen 1990-luvun alun taantumaa.

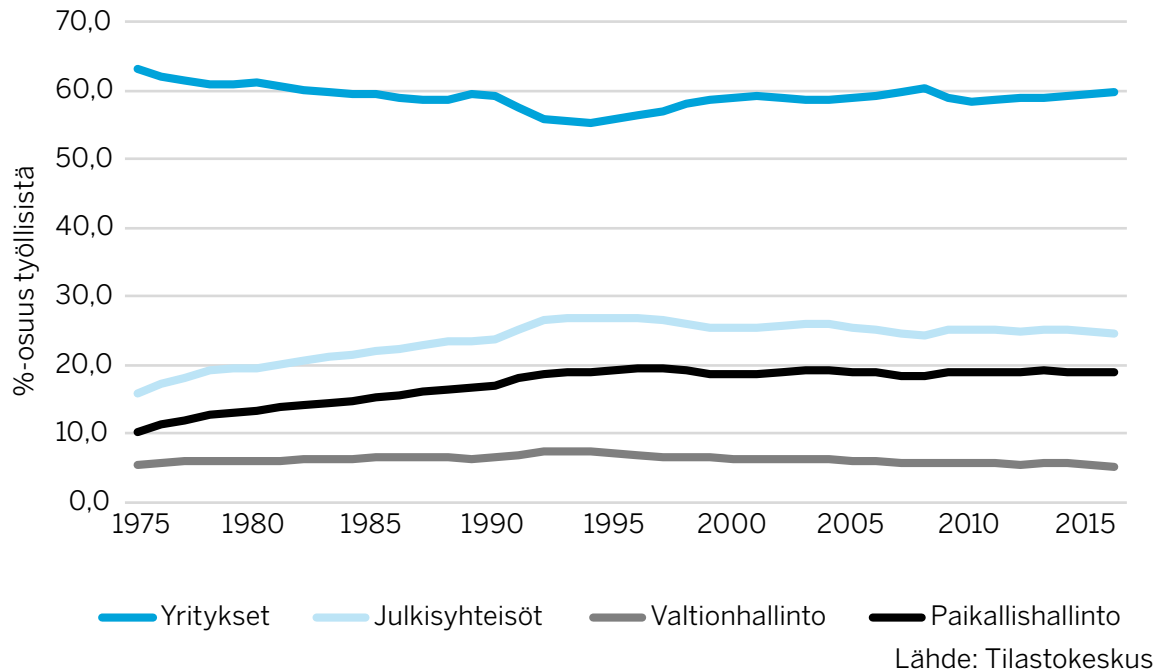
Monet julkista sektoria ideologisesta näkökulmasta puolustavat argumentoivat, että

⁸ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

⁹ Spolander. Kansantaloudellinen Aikakauskirja 3/2012

Kuva 4

Yritysten ja julkisyhteisöjen osuudet työllisistä Suomessa 1975-2016

edellä esitetty analyysi ja maakohtaiset vertailut eivät riitä, sillä niissä ei tarpeeksi pureuduta kansallisiin eroihin.

Esimerkiksi Suomessa julkisiin menoihin sisältyy paljon julkisen sektorin sisäisiä ostoja ja myyntejä, jopa muita EU-maita enemmän. Julkisen talouden alasektorien välisiä menoeriä pyritään sulauttamaan pois, mutta silti kirjanpitoon jää kaksinkertaisia kirjauksia. Näitä ovat muun muassa julkisyhteisöjen työnantajina maksamat eläke- työttömyys- ja sairausvakuutusmaksut, valtion ja kuntien maksama arvonlisävero, investoinnit omaan käyttöön ja edellä mainitut julkisyhteisöjen sisäiset ostot ja myynnit. Tilastokeskuksen arvio kaksinkertaisen kirjanpidon menoista vuonna 2013 oli noin 7 prosenttia BKT:sta.

Kansainvälisissä vertailuissa täytyy huomioida, että verojärjestelmät ovat erilaisia. Suomessa useat sosiaalietuudet ovat verollisia, joissain muissa maissa ne ovat verottomia. Samoin verovähennyskäytännöt voivat poiketa maittain.

OECD:n¹⁰ laskentakehikko pyrkii huomioimaan edellä mainitun kaltaiset erot eri maissa. Kehikossa on pyritty laskemaan nettososiaalimenot eli bruttososiaalimenoista on vähennetty julkiselle sektorille palautuneet verot. Näin laskien Suomen sijoitus hieman ”paranee” kansainvälisessä vertailussa, mutta olemme silti selvästi OECD:n keskiarvon yläpuolella.

Vaikka julkisten menojen ja tulojen mittauksen liittyä tulkinvaraisuutta, niiden erotukseen sitä ei liity. Erotusta laskiessa ei ole kaksinkertaisia menokirjauksia.

1 Suomen julkinen sektori yksi OECD- ja EU-maiden suurimmista, oli mittari mikä tahansa yleisesti käytetty.

2 Väite hyvinvointivaltion määrätietoisestä alasajosta on vailla totuus pohjaa.

¹⁰ Ks. OECD Social Expenditure Database (SOEX)

Onko suuri julkinen sektori talouskasvun este?

Taloustieteellisessä kirjallisuudessa julkisen talouden ja talouskasvun välistä yhteyttä on tutkittu vuosia¹¹. 1980- ja 1990-luvulla useissa tutkimuksissa löydettiin negatiivinen yhteys julkisen sektorin koon ja talouskasvun välille. Tutkimuksia kuitenkin kritisoitiin siitä, että niissä käytettiin vähän, jos lainkaan, muita kontrollimuuttujia, jotka mahdollisesti vaikuttivat talouskasvuun.

Viimeaikaisessa empiirisessä tutkimuskirjallisuudessa on hyödynnetty paneelidataseja ja useita kontrollimuuttujia, jotta saataisiin tarkempi kuva julkisen talouden koon ja talouskasvun yhteydestä. Berg & Henrekson ovat koonneet tuloksia vuosittain jälkeen tehdyistä tutkimuksista, ja lopputulos on edelleen sama: suuri julkinen sektori haittaa talouskasvua. Myös Fall & Fournier¹² havaitsivat laajassa OECD-maita koskevassa tutkimuksessaan vastaavan yhteyden.

Laajat empiiriset tutkimukset varmentavat arkikokemuksen. Kaikkien tuotantovälineiden ollessa julkisen sektorin hallussa on epätodennäköistä, että yhteiskunta pystyisi tehokkaasti ja oikeudenmukaisesti edistämään kansalaisten hyvinvointia. Yhtä lailla epätodennäköistä olisi, että maat, joissa julkisen sektorin rooli olisi minimaalinen, pystyisivät tuottamaan kansalaisilleen riittävän turvan ja hyvinvoinnin. Näyttää siltä, että julkisen sektorin koon ylittäessä tietyn tason, siitä alkaa koitua enemmän harmia kuin hyötyä. Mikä tämä taso mahtaisi olla? Onko määriteltävissä julkiselle sektorille optimaalinen koko?

Tarkan ja yksittäisen numeerisen arvon määrittäminen optimaaliselle julkisen sektorin koolle on haastava tehtävä. Lienee

selvää, että johonkin rajaan saakka julkinen sektori edesauttaa talouskasvua. Kun hallinto kerää verotuloja, joita käytetään koulutuksen tyyppisten yhteiskunnan perustarpeiden tukemiseen, luodaan yhteiskuntarakenne, jossa on mahdollista sosioekonomisesta taustasta riippumatta toteuttaa toiveitaan, ottaa riskiä ja pyrkiä eteenpäin.

Yhtä lailla on selvää, että veroasteen on oltava korkea, jos julkinen sektori levittää toimintaansa lähes kaikkialle yhteiskunnassa. Jossain vaiheessa suuri verorasitus haittaa taloudellista aktiviteettia. Verorasiituksen noustessa suureksi on todennäköistä, että lisäveronkorotukset eivät enää lisäisi verokertymää.

Julkisen sektorin koon ja talouskasvun välillä on ilmeisesti epälineaarinen yhteys. Jos näin on, pystytään arvio julkisen sektorin optimaaliseksi kooksi esittämään. Johansson¹³ raportoi tutkimustuloksia, joissa kahdeksan (ml. Suomi) EU-maan julkiset menot olisivat olleet 2000-luvun alussa keskimäärin 19 prosenttia optimaalisen tason yläpuolella. On myös arvioitu, että 29 OECD-maan kohdalla taloudellisen kasvun maksimoiva julkisten menojen BKT-suhde olisi noin 25 prosenttia.

3 Julkisen sektorin rooli talouskasvun vauhdittajana on oleellinen.

4 Julkisen sektorin koon noustessa liian suureksi talouskasvu kärsii.

5 Valtaosassa OECD ja EU-maita julkinen sektori on kasvanut liian suureksi.

¹¹ Ks. esim. Berg & Henrekson (2011), IMF Working Paper, No. 858.

¹² Fall & Fournier (2015), OECD Economics Department Working Papers, No. 1230.

¹³ Johansson (2016), OECD Economics Department Working Papers, No. 1346.

Suomen julkinen sektori on liian suuri

Riippumatta lähestymistavasta tai mittarista päädytään samaan: Suomen julkinen sektori on yksi OECD- ja EU-maiden suurimmista. Väite, ettei tällä tiedolla ole arvoa ja kansalaiset ovat näin halunneet, on ainakin osaksi vailla pohjaa.

Suuri julkinen sektori hidastaa talouskasvua. Siitä seuraa, että mahdollisuus kakun kasvattamiseen tulevaisuudessa on heikko ja näin kakun jakaminen käy yhä vaikeammaksi.

Suomalaisessa keskustelussa annetaan usein ymmärtää, että suuri julkinen sektori on edellytys hyvinvointivaltiolle. Kun julkisia menoja leikataan, joku syyttää, että hyvinvointivaltiota romutetaan. Harva kysyy, eikö ylisuuri julkinen sektori tuhoa hyvinvointivaltiotamme.

Vuonna 2015 julkisten kokonaismenojen suhde bruttokansantuotteeseen oli noin 57 prosenttia. Julkiset kokonaismenot voi jakaa tulonsiirtoihin ja palvelutuotantoon (näistä jotkut käyttävät nimitystä ”hyvinvointimenot”) ja muihin menoihin (mm. hallinnon,

turvallisuuden ja elinkeinoelämän tuet). Tulonsiirtojen ja palvelutuotannon suhde bruttokansantuotteeseen oli vuonna 2015 noin 41 prosenttia, noin 86 miljardia euroa. Mielenkiintoista, että tästä 41 prosentista sosiaaliturvaan (tulonsiirtoihin, joista eläkkeet suurin yksittäinen erä) käytettiin noin 26 prosenttia (noin 55 miljardia.) ja palvelutuotannon puolella koulutukseen noin 6 prosenttia (12,6 miljardia.). Toimeentuloturvaan meni vuonna 2015 miltei saman verran rahaa kuin koulutukseen.

Väite, että kaikki niin kutsutut hyvinvointimenot ovat tarpeen tai viritetty oikealle tasolle, on ainakin osittain liioiteltu. Liian korkea ja pitkäkestoinen sosiaaliturva ei kannusta ahkeruuteen ja työntekoon. Tämä ei tarkoita, etteikö esimerkiksi ansiosidonnainen työttömyysturva voisi olla työttömyysjakson alussa korkea. Se toisi turvallisuutta työttömyyden alussa ja ajan mittaan heikentyvä työttömyysturva taas kannustaisi etsimään työtä.

Väite, että kaikki hyvinvointimenot ovat tarpeen tai viritetty oikealle tasolle, on osittain liioiteltu.

Julkisten menojen rakenne ja laatu

Julkisen sektorin menojen rakenne vaikuttaa suuresti taloudelliseen hyvinvointiin ja kasvuun. Osa menoista on talouskasvun kannalta välttämättömiä. Yksityisillä markkinoilla kilpailu ei aina toimi, tai syntyy negatiivisia ulkoisvaikutuksia. On tervetullutta, että julkinen valta korjaa näitä. Tosin julkinen valta voi myös epäonnistua yrittäessään korjata markkinoiden epäonnistumisia. Lisäksi julkinen valta voi tarjota turvaa ja siten vähentää yksilöiden kokemaa epävarmuutta. Hyvin ja tehokkaasti toimiva julkinen sektori tarjoaa vakuutuksen kaltaisen turvan kansalaisilleen. Julkisen vallan harjoittama kulutusmahdollisuuksien taseus vauhdittaa sekin tiettyyn pisteeseen asti talouskasvua.

Suomessa julkisen hallinnon ja erityisesti kuntien yritystoiminta on levittäytynyt monelle toimialalle: on ateriapalveluita, rakentamista, tietotekniikkaa, kiinteistöhuoltoa, jätehuoltoa, kuljetus- ja logistiikkapalveluita ja tilitoimistopalveluja. Bonuksena veronmaksajille tulee vielä in house -toiminta, jossa kunnilla tai kuntayhtymillä on yksityisoikeus liiketoimintaan kuntien kanssa. Siinä sivussa julkiset yritykset ovat levittäytyneet myös yksityisille markkinoille. Sitä ei voi pitää millään mittarilla kansantaloudelle toivottavana.

Taloustieteen kirjallisuuden mukaan jotkut julkiset menoerät näyttäisivät olevan talouskasvun kannalta oleellisempia kuin toiset. Paljon näyttöä on, että esimerkiksi infrastruktuuriin ja koulutukseen panostaminen nostaa BKT:n tasoa pitkällä aikavälillä.

Näyttää siltä, että julkisten menojen lisäämisen myönteiset vaikutukset katoavat julkisen velkataakan noustessa korkeaksi.

Suomen kaltaiselle pienelle avotaloudelle on ensiarvoisen tärkeää pysyä mukana teknologisessa kehityksessä. Panostamisen koulutukseen ja erityisesti tekniseen osaamiseen tulisi olla keskiössä. Koulutustason nousu lisää tuottavuutta ja kasvupotentiaalia. Mitä korkeampi on kansakunnan osaamisen taso, sitä enemmän saadaan irti tutkimus- ja kehitysinvestoinneista ja sitä tehokkaammin hyödynnetään muualla tehtyjä innovaatioita. Koulutus myös mahdollistaa sosiaalisen liikkuvuuden, joka on pienessä avotaloudessa tehokkaan ja dynaamisen yhteiskunnan edellytys.

Julkisen sektorin tulisi keskittyä perustehtäviinsä. Näitä ovat mm. yleinen turvallisuus ja puolustus, osa sosiaali- ja terveystalouden palveluista sekä osa koulutuksesta ja tutkimuksesta. Vuosien saatossa julkiseen toimintaan on siirtynyt valtava määrä asioita, joilla ei ole ydintehtävien kanssa juurikaan tekemistä, ja ne syövät kansakunnan resursseja. Ei riitä, että tehdään hallituskaudesta toiseen menoleikkauslistoja, jotka eivät käytännössä johda mihinkään. Julkisille menoilla tulisi luoda kriteeristö, jonka puitteissa pystytään arvioimaan a) kuuluuko toiminta julkisen sektorin piiriin ja b) jos kuuluu, onko menojen taso kohdallaan.

Olellaista ei ole vain määrä, vaan myös laatu, ja sama pätee julkiseen sektoriin. Julkisen toimeliaisuuden laajentuessa ydin toimintojensa ulkopuolelle laatu voi kär-

siä. Usein väitetään, että jos laatua on vaikea todentaa, yrityssectorilla on kannustin tavoitella säästöjä tai voittoa laatua alentamalla. Jotkut argumentoivat, ettei julkisella sektorilla olisi tällaista pyrkimystä. Väite on outo. Olisiko tosiaan niin, että kaikessa toiminnassaan julkinen sektori tuottaa vain laadukkaasti ja tehokkaasti? Usein voi olla päinvastoin, koska julkiselta puolelta puuttuvat kannustimet tehokkuuteen. Ulkoistaminen voi myös tuoda kustannussäästöjä ja parempaa laatua.

6 Julkinen sektori hoitakoon vain perustehtäviään.

7 On luotava kriteeristö julkisen sektorin perustehtävistä.

8 Jo olemassa olevia julkisia resursseja on hyödynnettävä tehokkaammin.

9 Julkisen toiminnan laatutasoa on nostettava.

Hyvin ja tehokkaasti toimiva julkinen sektori tarjoaa vakuutuksen kaltaisen turvan kansalaisilleen.

Julkiset menot määrittelevät verorasituksen

Verotuksesta puhutaan usein irrallisena – mietitään, onko se liian ankaraa vai löysää ja mitä veroja tulisi laskea tai nostaa. Jos lisävelkaantumista halutaan rajoittaa tai välttää, julkisten tulojen ja menojen tulisi olla edes suurin piirtein tasapainossa. Vain harvat kannattavat julkisen sektorin holtitonta velkaantumista tai ovat sitä mieltä, että julkisen velan kasvuun ei liity riskejä.

Hedelmällisempi lähtöasetelma verotuksesta puhuttaessa olisi sitoa verotus julkisiin menoihin. Jos verorasitusta halutaan alentaa, tulisi karsia julkisia menoja. Suhdannetilanne voi toki väliaikaisesti johtaa siihen, että verokertymä kehittyä ennakoitua positiivisemmin ja jakovara lisääntyy. Tämä kuitenkin usein johtaa lisääntyneisiin menopaineisiin, ja ongelma pahenee tulevana vuosina.

Ei ole perusteltua, että verouudistuksen tulisi aina olla staattisesti arvioiden fiskaalisesti neutraali. Kun julkisia menoja leikataan tai kohdennetaan uudelleen, voidaan verorasitusta alentaa ilman vaadetta fiskaalisesta neutraaliudesta. On kuitenkin huolehdittava, että julkisia menojen leikataan. Verotuksella on dynaamisia käyttäytymisvaikutuksia, vaikka niiden arvioiminen on hankalaa. On perusteltua tehdä lyhyellä aikavälillä fiskaalisesti negatiivinen verouudistus, jos se muuttaa yhteiskunnan rakenteita kasvun kannalta paremmiksi.

Verotuksen rakenne vaikuttaa kasvuun. Konsensusnäkemys lienee, että välittömällä verotuksella on välillistä verotusta suuremmat käyttäytymisvaikutukset, ja siten ne

johtavat suurempiin hyvinvointitappioihin.

Liian korkea ansiotuloverotus haittaa sekä työn tarjontaa että kysyntää. Kattavasti tiedetään, että ansiotuloverotus vaikuttaa yksilön työllistymispäätökseen ja siihen, kuinka paljon työtä ollaan valmiita tarjoamaan. Varsinkin alhaisella tulotasolla verotuksen pitäisi kannustaa.

Usein kuulee väitettävän, että ansiotuloverotuksella ei olisi yhteyttä työn kysyntään. Jos ja kun verotuksen kiristyminen vähentää työn tarjontaa, yritysten tulee tarjota korkeampaa korvaustasoa saadakseen osavia työntekijöitä. Ansiotuloverotuksen kiristyminen nostaa rekrytoinnin kustannuksia, mikä heikentää työn kysyntää.

Yritysten verotus vaikuttaa investointeihin ja tuottavuuteen. Korkea yhteisövero ei kannusta investointeihin, kun tuotto alenee veron jälkeen. Globaalissa maailmassa verotus vaikuttaa myös yritysten sijoittumiseen.

Ongelmallista on kehitys- ja tuotekehitykseen investointien aleneminen, sillä se heikentää innovaatiopohjaa ja tuottavuutta pitkällä aikavälillä. Samalla korkea yritysverotus vääristää yritysten rahoituspäätöksiä, koska se suosii vierasta pääomaa. Usein velan korkomenot oikeuttavat verovähennykseen toisin kuin osingot. Korkea verotus suosii yrityksiä, joilla on mahdollisuus velkavetoiseen rahoitukseen. Näin ei aina ole teknologiaintensiivisissä yrityksissä.

Arnold et al.¹⁴ tutkivat verolajien haitallisuutta talouskasvun näkökulmasta ja päätyivät siihen, että suurimmat haitat saadaan

¹⁴ Economic Journal, Vol. 121.

aikaan yritysverotuksen korotuksilla ja seuraavaksi suurimmat nostamalla ansiotulo-veroja. Vähemmän haittaa talouskasvulle aiheuttavat kulutusverotuksen nostaminen ja eritoten liikkumattoman pääoman, kuten kiinteistöjen, verottaminen. Suomessa on paljon tekemistä kahden jälkimmäisen verolajin suhteen. Nykyinen arvonnisävero ei ole yrityksille ja kuluttajille kilpailuneutraali. Perusteet alemmille arvonnisäverokannoille ovat usein hämäriä.

Verotuksella tulee vastata ilmastonmuutoksen haasteisiin. Kielteisten ulkoisvaikutusten, kuten saastuttamisen, verottaminen entistä ankarammin, olisi suotavaa. Verotus edistäisi sekä innovaatioita että elämänlaatua ja hyvinvointia.

10 Suomessa on korkea verorasitus, koska meillä on korkeat julkiset menot.

11 Ei verouudistuksia ennen julkisten menojen rakenteen ja tason analysointia.

12 Painopisteen siirto välittömästä välilliseen verotukseen.

Jos verorasitusta halutaan alentaa, tulisi karsia julkisia menoja.

Julkisen talouden velkaongelmaa vähätellään

Julkinen velka on luonteeltaan erilaista kuin kotitalouksien tai yritysten velka. Yksityisen sektorin toimijoiden horisontti on lyhyempi. Kotitalouksien ja yritysten täytyy liki poikkeuksetta maksaa velat pois toisin kuin julkisen sektorin. Jotkut tahot vetoavat tähän: velka ei jää tulevien sukupolvien maksettavaksi eikä koroistakaan tarvitse huolehtia.

Maailma ei ole näin auvoinen. Taloushistoria tuntee monta tapausta, joissa holtiton julkisen talouden hoito johti kohtuuttomiin ongelmiin. Eurokriisin vakavuus osittain johtui eri maiden julkisen talouden ylivelkaantumisesta. Väite, että analyytikot, ekonomistit ja rahoitusmarkkinat seuraisivat vain velkasuhteen (velka/BKT) kehitystä, on yksinkertaistus. Myös absoluuttiseen velkaakaan kiinnitetään huomiota.

Julkisen sektorin velkaantuminen ei kohtele maita tasa-arvoisesti. Isot, vahvat taloudet saavat markkinoilta helpommin anteeksi kuin pienet, avoimet kansantaloudet. Lisäksi julkisella sektorilla on muitakin vastuita. Esimerkiksi Suomessa julkisyhteisöjen takaukset suhteessa bruttokansantuotteeseen olivat Eurostatin tilaston mukaan vuonna 2017 hieman yli 30 prosenttia, selvästi EU-alueen korkeimpia.

Velkaantumista vähätellään usein sillä, että julkisella sektorilla on paljon varallisuutta. On kyseenalaista, tulisiko yksityisen sektorin työeläkerahastojen varat lukea julkiseen sektoriin. Varat on korvamerkitty tuleville eläkeläisille, ja yksityiset yritykset ja työntekijät ovat keränneet ne. Lisäksi julkisella sektorin reaali-varallisuutta on vaikeaa

hinnoitella. Merkittävä osa varallisuudesta on sellaista, että sen muuttaminen likvidiksi, nopeasti ja markkinahintaisesti, ei ole aina edes mahdollista.

Julkisen talouden tulevat haasteet muodostuvat muustakin kuin velkamäärästä tai velkasuhteesta. Yksi ilmiselvä haaste johtuu ikääntymisestä: väestöllinen huoltosuhde heikkenee. Uuden väestöennusteen mukaan huoltosuhde heikkenee edellistä ennustetta hitaammin, koska syntyvyyden lasku johtaa nuorten huollettavien määrän vähenemiseen. Pitkällä aikavälillä huoltosuhde heikkenee aiempaa ennustetta enemmän, koska yli 65-vuotiaiden määrä lisääntyy ja työikäisten määrä vähenee tästä hamaan tulevaisuuteen.

12 Suomen julkisen velan BKT-osuutta tulee määrätietoisesti alentaa.

14 Julkisen talouden huono hoito kaatuu aina kuluttajien ja yritysten niskaan.

15 Julkisen sektorin varallisuuden hyödyntämisen mahdollisuutta usein yliarvioidaan.

16 Ikääntymisen seurauksena julkisen talouden ongelmat pahenevat ensi vuosikymmenellä.

Kestävyyssvajeen ongelmaa vähätellään

Useissa ammateissa yksilökohtainen työn tuottavuus laskee ikääntymisen seurauksena. Kansantalouden tasolla myös kokonaistuottavuus alentunee työikäisen väestön vanhetessa. Vanheneva väestö tarkoittaa menojen lisääntymistä, kun esimerkiksi hoivamenot nousevat. Näitä vaikutuksia pyritään haarukoimaan kestävyysvajelaskelmilla. Kestävyysvaje syntyy, kun julkisten menojen arvioidaan pitkällä aikavälillä ylittävän julkiset tulot. Kestävyysvaje kertoo, kuinka paljon julkista taloutta tulee sopeuttaa, jotta se olisi pitkän aikavälin tasapainossa ilman veroasteen nostoa, palveluiden heikentämistä ja lisävelkaantumista. Kestävyysvajeen laskeminen on haastavaa ja vaatii runsaasti oletuksia talouskehityksestä.

Tämä ei tarkoita, että kestävyysvajelaskelmat perustuvat pitkälti hatusta vedettyihin oletuksiin, kuten jotkut ovat väittäneet¹⁵. On syytä uskoa, että kaikki kestävyysvajetta laskevat pyrkivät perusteelliseen analyysiin ja tiedostavat laskelmien epävarmuudet.

Epävarmuuden yhdistäminen tarkoitushakuisuuteen ei ole hedelmällistä. Olisi parempi pyrkiä osoittamaan laskelmien sisältämät epäkohdat. Tilastokeskuksen uusi väestöennuste ei todennäköisesti osu oikeaan (syntyneiden lasten lukumäärä suhteessa 20–40-vuotiaiden naisten määrään on vaihdellut menneinä vuosikymmeninä paljon), mutta ei Tilastokeskus ennustetta hihastaan ravistellut. Samanaikaisesti tietyn tahon kritiikittä hyväksyvät vastaavia epä-

varmuuksia sisältäviä laskelmia, joissa esitetään esimerkiksi 200 prosentin julkisen velan BKT-suhteen ongelmattomuutta Suomelle.

Kestävyysvajelaskelma on erinomainen työkalu julkisen talouden haasteiden kartoittamisessa. Oleellista ei ole tuijottaa yhtä lukua vaan analysoida trendejä taustalla. Meillä on kestävyysvaje, olipa sen suuruus kaksi tai kolme prosenttia suhteessa BKT:een. Se, ettei ideologisista syistä pidä harjoitetusta finanssipolitiikasta, ei ole syy tuomita analyysivälinettä hyödyttömäksi.

Valtiovarainministeriön kestävyysvajearviot suhteessa bruttokansantuotteeseen ovat vaihdelleet 1,5–6 prosentin välillä. Tämänhetkinen arvio on lähes neljä prosenttia. Kädet taskussa tuskin kannattaa odotella tulevaa, ikuisesti kestävää talouskasvua. On viisasta varautua haasteisiin ajoissa, sillä muutokset vievät aikaa. Tästä sote-reformi on hyvä esimerkki, eikä sosiaaliturvauudistuksestaakaan tule helppoa.

17 Kestävyysvaje on aito ongelma, joka vaatii tulevalta hallitukselta entistä aktiivisempaa otetta uudistusten läpiviennissä.

¹⁵ Ks. esim. Savela, Taimio ja Tanninen: Hyvinvointivaltion nousu ja lasku. Tuotannon Tekijät - Palkansaajien Suomi 100 vuotta. Palkansaajien tutkimuslaitos 2017.

Rakenneuudistuksia velkavetoisen kysyntäelvytyksen sijaan

Valtion ja julkisen talouden velka on nousut kymmenessä vuodessa uudelle tasolle. Sitä selittää finanssikriisistä alkanut pitkä alhaisen kasvun kausi. Kymmenen vuotta sitten julkisen talouden tilanne oli kohtuullisen hyvä ja yhteiskunta kesti valtavan lisävelanoton. Seuraavaan taantumaa tai lamaan lähdeittäessä tilanne on eri. Velka- taakka on korkeammalla tasolla ja kestävyysvaje pitkälti hoitamatta. Ikäänntyminen alkaa toden teolla kurittaa julkista taloutta. Samanaikaisesti voimme kohdata taloutemme taantumaa vievän shokin, eikä yhteiskunta välttämättä enää kestä raskasta lisävelkaantumista. Nyt on aika aloittaa maltillinen ja pitkäkestoinen rakenteiden uudistaminen, jotta seuraavasta suhdannekuopasta päästään vähemmin vaurioin.

Finanssipolitiikan linja yhdistetään usein kestävyysvaje-arvioon siten, että arvostelijoista se perustelee ylikireää finanssipolitiikkaa. Suomessa arvostelu ei osu maaliin, sillä esimerkiksi Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti vuodelle 2017 toteaa, että finanssipolitiikkaa ei ole muutettu vastaamaan uutta suhdannetilannetta ja julkinen talous kyntää kestävämmällä uralla.

Elvyttävä finanssipolitiikka, joka tähtää kysynnän lisäämiseen, on varmasti joissakin tilanteissa tarpeen ja toimiva¹⁶. On kuitenkin vaikeaa mennä takuuseen sen ajallisesta osuvuudesta ja toimivuudesta. On painavia perusteita, että velkaantumiselle perustuva finanssipolitiikka on tehotonta. Kuluttajat ja yritykset ymmärtävät verojen nousupaineet tulevaisuudessa ja vähentävät kulutustaan ja investointejaan varautuakseen tulevaan verorasituksen nousuun.

16 Myös nk. automaattiset vakauttajat toimivat vastasyklisesti ilman erillisiä päätöksiä.

Koska on miltei mahdotonta vaikuttaa pääoman määrään lyhyellä aikavälillä, suhdannesyklisen elvytyksen teho riippuu pitkälti siitä, kuinka voi vaikuttaa avoimen sektorin työtunteihin. Tähän liittyy se, kuinka joustavasti työmarkkinat pystyvät sopimaan muutoksista. Tämä ei ole suomalaisen yhteiskunnan vahvuus. Jos kysyntäpuolen elvytys on lyhytaikaista eikä kohdistu kotimaisiin toimijoihin, odotetut vaikutukset voivat jäädä saavuttamatta, ja mahdollinen vaikutus voi näkyä rajojen ulkopuolella.

Elvytys on ongelmallista, kun se rahoitetaan nostamalla vääristävää verotusta. Osuvuudesta ja tehosta ei ole takeita, mutta noussut verorasitus ja velan määrä heikentää kannustavuutta.

Suhdannekuopissa poliitikot haluavat nopeita tuloksia. Tieto, että lääkkeet tehoavat pitkällä aikavälillä, ei takaa uudeleen valintaa. Ongelmana on, että suurimmat vaikutukset saadaan elvytyksestä, joka pyrkii nostamaan pitkän aikavälin kasvupotentiaalia. Suomi tarvitsee tarjontapuolella rakenteellisia reformeja. Näitä ovat muun muassa kilpailun esteiden purkaminen, yksityistäminen, työmarkkinoiden joustavoittaminen ja kannustava verojärjestelmä.

18 Tällä rakenneuudistusten vauhdilla 2020-luvusta tulee kuluvaa vuosikymmentä haastavampi.

19 Velkaantumisella ja vääristävällä verotuksella rahoitettava kysyntäelvytys on tehotonta.

20 Tarjontapuolen reformit talouspolitiikan keskiöön.

SUOMEN YRITTÄJÄT

PIENTEN JA KESKISUURTEN YRITYSTEN ETU- JA PALVELUJÄRJESTÖ

Tehtävänäimme on parantaa yrittäjien asemaa ja yrittämisen edellytyksiä. Tavoitteenaamme on, että menestyviä yrityksiä ja yrittäjiä on enemmän ja yrittäjien taloudellinen ja sosiaalinen asema paranevat. Vain yritykset takaavat kuntien ja siten myös valtion elinvoiman. Yrittäjät näkyvät ja kuuluvat myös kuntien valtuustoissa: tällä valtuustokaudella joka viides valtuutettu on yrittäjä.

Suomen Yrittäjät on suomalaisen elinkeinoelämän ylivoimaisesti suurin järjestö. Edustamme yli 115 000:tä jäsenyritystä.

Jäsenyritykset työllistävät noin 554 000 palkansaajaa eli käytännössä Suomessa lähes joka neljäs palkansaaja saa toimeentulonsa Suomen Yrittäjien jäseneltä. Työntantajyrityksistä noin 60 prosenttia kuuluu Suomen Yrittäjiin.

YRITTÄJYYDEN PUOLESTA

Suomen Yrittäjät | Mannerheimintie 76 A, 00250 HELSINKI | PL 999, 00101 HELSINKI
puhelin 09 229 221 | toimisto@yrittajat.fi | yrittajat.fi